

**Københavns kommune
Økonomiforvaltningen**

**Direktionsnotat af 5. august 2010
Revision af regnskabet for 2009**

Indholdsfortegnelse

	<u>Side</u>
1. Indledning	1
2. Omfang og konklusion	2
3. Afslutning	4
Bilag 1.: Forventede revisionsbemærkninger	5
1.1. Lønområdet	5
1.1.1. Forretningsgange og interne kontroller	5
1.1.2. Dagpengerefusioner	7
1.1.3. Afstemning af KMD-lønssystemet med KØR	7
1.1.4. Vederlag til borgerrepræsentationen, direktionen og ansatte med adgang til lønssystemet	8
1.2. Omkostninger og betalingssystemer	9
1.3. Generelle it-kontroller	13
1.4. Momsrefusion fra Indenrigs- og Sundhedsministeriet	15
1.5. Tilskud til lærerpensioner	17
1.6. Tilbagekøbsrettigheder mv.	18
1.6.1. Langfristede tilgodehavender	18
1.6.2. Forretningsgang for indtægtsregistrering	19
1.6.3. Regnskabspraksis	19
1.6.4. Tilbagekøb på andre vilkår, gevinstandele og tilbagekøbssummer mv.	19
1.7. Skyldige feriepenge	21
1.7.1. Præsentation	21
1.7.2. Værdiansættelse, fuldstændighed og gyldighed	21
1.7.3. Registrering - OBR	22
1.8. Tjenestemandspensionsforpligtelse	23
Bilag 2.: Observationer fra den udførte revision	25
2.1. Overordnet internt kontrolsystem	25
2.3. Statusafstemninger pr. 30. september 2009	25
2.4. Afstemning mellem Navision (Brand) og KØR	26
2.5. Udvalgets regnskabsforklaringer	26
2.6. Obligatoriske oversigter til regnskabet	27
2.6.1. Oversigten "Redegørelse for arbejde udført for andre offentlige myndigheder i 2009"	27
2.6.2. Oversigten "Personaleoversigten"	27
2.7. Afstemning af indkomstoplysninger til SKAT	28
2.8. Opfølgning på revisionsbemærkninger fra 2008	29
Bilag 3.: Tværgående revisionsområder - til orientering (skal ikke besvares af forvaltningen)	31
3.1. Afstemning og værdiansættelse af tilgodehavender, som er overdraget til Administrativ Borgerservice (ABS)	31

1. Indledning

Vi er ved at afslutte revisionen af årsregnskabet for Københavns Kommune for 2009 og har gennemgået regnskabet for Økonomiudvalget. Som led i revisionen rapporteres hermed vores kommentarer til udvalgets regnskab. Vi forventer ikke at afgive yderligere kommentarer til udvalgets regnskab for 2009. Vores kommentarer vil indgå i den samlede beretning om revisionen af kommunens regnskab, som fremsendes senest 15. september 2010.

Det påhviler ledelsen at tilrettelægge kontrolsystemer og forretningsgange, der er betryggende efter kommunens forhold, og det påhviler revisor at gennemgå disse forretningsgange og interne kontroller som et led i revisionen af årsregnskabet.

For en generel beskrivelse af revisionens formål, udførelse og omfang samt ansvarsfordeling mellem ledelse og revisor, henvises til revisionsberetning af 24. februar 2009.

Vi skal for god ordens skyld gøre opmærksom på, at revisionen først kan anses for afsluttet, når vi har underskrevet erklæringen på årsregnskabet.

Formålet med denne rapport er at opsummere de forhold, som er konstateret i forbindelse med vores revision af forvaltningen, og som, vi mener, bør komme til ledelsens kendskab. De opsummerede forhold er drøftet med de personer, som har ansvaret for de pågældende forhold. I tilknytning hertil er der, hvor det er skønnet nødvendigt, tillige fremsendt servicebreve til institutioner, afdelinger mv., som mere detaljeret beskriver vores observationer og anbefalinger.

Notatet er struktureret således, at vi i bilagene har fremhævet en række forhold, som vi vil anmode om direktionens kommentarer til. I bilag 1 omtales de forhold, som vi forventer at indarbejde i revisionsberetningen til Borgerrepræsentationen i form af revisionsbemærkninger. I bilag 2 omtales de forhold, som ikke har beretningskarakter, og som derfor kan behandles administrativt. I bilag 3 omtales forhold, som er tværgående for kommunen, men som er af væsentlig betydning for forvaltningen. For disse forhold har vi anmodet den ansvarlige forvaltnings direktion om kommentarer, og disse skal således ikke besvares her.

I henhold til proceduren for revisionsrapportering, som er besluttet af Borgerrepræsentationen 11. februar 2010, skal dette notat fremsendes til fagudvalget med direktionens kommentarer inden for 3 uger.

2. Omfang og konklusion

Vi har gennemgået nedenstående revisionsområder, som er uddybet i vedlagte bilag.

I bilag 1 er forventede revisionsbemærkninger gennemgået. Disse vil indgå i revisionsberetningen til Borgerrepræsentationen. Vi anmoder, om direktionens foreløbige kommentarer hertil. Den endelige kommentering foretages, når revisionsbemærkningerne forelægges for udvalgene i forbindelse med behandling af revisionsberetningen.

Forventede revisionsbemærkninger (bilag 1)	Konklusion	Afsnit
Lønområdet	X	1.1
<ul style="list-style-type: none"> • Svagheder i forretningsgangene på lønområdet som primært skyldes manglende og/eller utilstrækkelig dokumentation for gennemførte kontroller • Tab af dagpengerefusioner som følge af manglende rettidig fremsendelse af refusionskrav • Manglende afstemning af KMD-lønssystemet med KØR • anbefaling om specifik og dokumenteret kontrol af vederlag og løn til borgerrepræsentationen, direktionen og ansatte med adgang til lønssystemet 		
Betalingsystemer og processer i Koncernservice	X	1.2
Mangler i kontrollerne i KØR vedrørende omkostnings- og betalingstransaktioner		
Generelle it-kontroller	X	1.3
Mangler i procedurer og politikker		
Momsrefusion fra Indenrigs- og Sundhedsministeriet	!	1.4
Administrationen af momsbekendtgørelsens "positivliste" er ikke fuldt betryggende, og kommunen er berettiget til at hjemtage et tocifferet millionbeløb i momsrefusion		
Tilskud til lærerpensioner	!	1.5
Skønsmæssigt rentetab på 6,5 mio.kr. vedrørende manglende tilskud til lærerpensioner		
Tilbagekøbsrettigheder mv.	!	1.6
Tilgodehavender i balancen vedrørende tilbagekøbsrettigheder er overvurderet med 221,6 mio.kr., idet statens andel ikke er modregnet. Herudover er forretningsgangen for indtægtsregistreringen ikke baseret på funtionsadskillelse, hvilket øger risikoen for fejl som følge af tilsigtede eller utilsigtede handlinger eller mangler		
Skyldige feriepenge	!	1.7
Den omkostningsbaserede resultatopgørelse er skønsmæssigt påvirket af en manglende omkostning på ca. 140 mio.kr. vedrørende årets estimerede stigning i den ferieberettigede løn		
Tjenestemandspensionsforpligtelsen	!	1.8
Skønsmæssigt er tjenestemandspensionsforpligtelsen undervurderet med ca. 120,0 mio.kr.		

I bilag 2 omtales observationer fra den udførte revision, herunder forhold til administrativ behandling, som ikke vil indgå som revisionsbemærkninger i revisionsberetningen. Vi anmoder om direktionens kommentarer til disse forhold.

Observationer fra den udførte revision, herunder kommentarer til direktionens besvarelse (bilag 2)	Konklusion	Afsnit
Overordnet internt kontrolsystem		2.1
Statusafstemninger pr. 30. september 2009		2.2
Afstemning mellem Navision (Brand) og KØR		2.3
Udvalgets regnskabsforklaringer		2.4
Obligatoriske oversigter til regnskabet		2.5
Afstemning af indkomstoplysninger til SKAT		2.6
Opfølgning på revisionsbemærkninger fra 2008		2.7

Tværgående revisionsområder - til orientering (skal ikke besvares af forvaltningen) - (bilag 3)	Konklusion	Afsnit
Afstemning og værdiansættelse af tilgodehavender, som er overdraget til Administrativ Borgerservice		3.1

Symbol	Betydning
	Der er tale om graverende forhold, for eksempel i form af en sandsynlig lovovertrædelse eller en væsentlig tabsrisiko.
	Revisionsområdet vurderes som ikke betryggende, og der er behov for skærpet fokus fra ledelsen, da der er behov for væsentlige forbedringer. Afgørende/betydelige forhold hvor vi anbefaler hurtig handling
	Revisionsområdet vurderes som mindre betryggende, og der er behov for opmærksomhed fra ledelsen, da der er usikkerhed eller behov/mulighed for forbedringer.
	Revisionsområdet vurderes som relativt betryggende, og der er alene behov for forbedringer af mindre væsentlig karakter. Øvrige anbefalinger, herunder forhold der påvirker dagligdags aktiviteter.
	Revisionsområdet har ikke givet anledning til bemærkninger.

Som det fremgår af oversigten og bilag til rapporten, er der identificeret visse fejl og uhensigtsmæssigheder i regnskabet samt svagheder i flere procedurer. Ledelsen bør tage stilling til, hvordan forretningsgangene og de interne kontroller styrkes på disse områder.

3. Afslutning

Vi anmoder om, at forvaltningen kommenterer vores observationer og anbefalinger i vedhæftede bilag til rapporten, og at disse fremsendes til os samtidig med fremlæggelse for udvalget, det vil sige inden for 3 uger.

København, den 5. august 2010

Deloitte

Statsautoriseret Revisionsaktieselskab

Lyng Skovgaard
statsautoriseret revisor

Peter Meisner Sørensen
statsautoriseret revisor

Bilag 1.: Forventede revisionsbemærkninger

1.1. Lønområdet

X

1.1.1. Forretningsgange og interne kontroller

Revisionen har omfattet vurdering og test af forretningsgangene for anvendelsen af det personaleadministrative system KMP OPUS Løn. Revisionen er baseret på en sammenholdelse mellem systemejers (KS) generelle retningslinjer for anvendelse af systemet og Økonomiforvaltningens egen forretningsgangsbeskrivelse på området.

Indledningsvis bemærkes, at Lønkontraktsekretariatet i KS har ansvaret for lønsystemet og skal derfor som systemejers udsende retningslinjer for anvendelse af lønsystemet til forvaltningerne i Københavns Kommune. Inden for disse retningslinjer har hver enkel forvaltning herefter ansvaret for at udarbejde egne interne forretningsgange og kontroller. Revisionsbemærkningen om forretningsgange og interne kontroller på lønområdet vedrører ikke de overordnede retningslinjer fra systemejers til forvaltningerne men derimod de interne retningslinjer i Økonomiforvaltningens personaleadministration, som varetages af Personaleservice i KS. Der er således ikke tale om en tværgående problemstilling for kommunens forvaltninger, som KS har ansvaret for.

Vi har testet følgende væsentlige kontroller:

- Kontrol af indberetning af personstamdata til KMD-lønsystemet
- Kontrol af indberetning af variable løndata til KMD-lønsystemet
- Tilstedeværelseskontrol
- Ledelsesmæssigt tilsyn på lønområdet
- Behandling af fejlkonto vedrørende løn i KØR

Vi har konstateret, at Koncernservice (Personaleservice) har udarbejdet en forretningsgangsbeskrivelse for lønområdet i Økonomiforvaltningen, og at den indeholder en udførlig beskrivelse af kontroller på en række områder. Det er dog vores vurdering, at der på flere områder bør ske forbedringer i udførelsen af de interne kontroller, idet der er konstateret en række svagheder i den interne kontrol, som kan medføre en risiko for utilsigtede og tilsigtede fejl på lønområdet.

Vi har observeret følgende:

- I strid med forretningsgangsbeskrivelsen foretages kontrol af variable tillæg i flere tilfælde af samme person som har udarbejdet indberetningen
- I strid med arkiveringsreglerne i bilag 1 i "rammebilaget" foreskriver forretningsgangsbeskrivelsen, at uddata materiale, fejllister mv. fra KMD kan makuleres efter forvaltningens gennemgang

og kontrol. Den manglende arkivering af materialet bevirker, at gennemførte kontroller ikke kan dokumenteres

- En stikprøvevis gennemgang af attestationslister viser, at ca. 25% af listerne manglede. Yderligere var et antal af de returnerede lister ikke underskrevet, og endelig var enkelte af de underskrevne lister attesteret af chefer, der er involveret i løn anvisningsproceduren
- En del af de forhold, som er omtalt i rammebilaget om forhold, der skal indarbejdes forvaltningens forretningsgangsbeskrivelse, er ikke indarbejdet

Forretningsgange og interne kontroller på lønområdet

Revisionsbemærkning

Prioritet

X

Der er konstateret en række svagheder i forretningsgangene på lønområdet, som primært skyldes manglende og/eller utilstrækkelig dokumentation for gennemførte kontroller. Forholdene kan medføre risiko for utilsigtede og tilsigtede fejl i lønudbetalingen og er drøftet med KS. Vi er bekendt med, at KS har igangsat arbejder omkring beskrivelse og interne kontroller, som forventeligt kan imødegå de konstaterede forhold. Vi skal henstille, at arbejdet færdiggøres og implementeres snarest muligt.

Ledelsens kommentarer og tiltag

KS Personaleservice er enig i Deloitte's vurdering i de første 4 observationer på lønområdet. I Intern Revisions rapport om revision af løn- og pensionsprocesser af den 21. april 2010 har KS opstillet en tids- og handlingsplan for opdatering af retningslinjerne på lønområdet i Økonomiforvaltningen. Opdateringen skal indeholde:

1. Beskrivelse af kontrolaktiviteter
2. Beskrivelse af procedurer som sikrer modtagelse af dagpengerefusion
3. Behandling af fejlkonto
4. Afstemning med KØR
5. Beskrivelse af arkivregler, herunder (eventuelt elektronisk) opbevaring af kontrolmateriale
6. Beskrivelse af funktionsadskillelse og kontrollen heraf

I forhold til arkivering af uddata materiale, fejllister mv. fra KMD (Deloitte's 2. observation) vil KS undersøge mulighederne for, hvorvidt KS kan modtage materialet elektronisk fra KMD, således KS kan foretage den nødvendige arkivering.

I forhold til gennemgang af attestationslister (Deloitte's 3. observation) vil KS ændre i forretningsgangsbeskrivelse for lønområdet i Økonomiforvaltningen, således at chefer, der er involveret i løn anvisningsproceduren, også kan godkende attestationslister.

Ansvarlig

Tidsfrist

Personaleservice i KS

1. oktober 2010

1.1.2. Dagpengerefusioner

I forbindelse med revisionen af lønsager har vi kontrolleret, hvorvidt kommunen hjemtager dagpengerefusioner i overensstemmelse med reglerne. Vi har observeret, at i tre ud af fem sager har forvaltningen mistet dagpengerefusion som følge af for sen anmeldelse af refusionskrav til de ansattes bopælskommuner.

Indledningsvis bemærkes, at revisionsbemærkningerne omkring dagpengerefusioner ikke er en tværgående problemstilling for kommunens forvaltninger, som skal løses af systemejer på Vagtplan og lønsystemet, det vil sige Lønkontraktsekretariatet i KS. Forvaltningerne har derimod selv ansvaret for, at anmodninger om dagpengerefusioner indberettes rettidigt i Vagtplanen, hvorefter KMD indhenter refusionerne via systemerne. Revisionsbemærkningerne omkring dagpengerefusioner vedrører alene Økonomiforvaltningens personaleadministration, som varetages af KS Personaleservice.

Dagpengerefusioner	
Revisionsbemærkning	Prioritet X
Proceduren for hjemtagelse af dagpengerefusioner fungerer ikke betryggende, idet refusionskrav ikke fremsendes rettidigt. Forholdet medfører, at forvaltningen går glip af dagpengerefusioner. Vi skal henstille, at der etableres en procedure, som sikrer en rettidig anmeldelse af refusionskrav.	
Ledelsens kommentarer og tiltag	
KS Personaleservice er enig i Intern Revisions observationer på området, som fremgår af rapporten om lønområdet i Økonomiforvaltningen af den 15. juni 2010, idet der i tre tilfælde i Økonomiforvaltningen er mistet refusioner på grund af for sen indberetning. Inden 1. oktober 2010 vil KS Personaleservice i samråd med Intern Revision opstille en tids- og handleplan for forbedret hjemtagelse af dagpengerefusion.	
Ansvarlig	Tidsfrist
Personaleservice i KS	1. oktober 2010

1.1.3. Afstemning af KMD-lønssystemet med KØR

I forbindelse med statusrevisionen har vi efterspurgt en afstemning af løndriftskonti mellem KMD-lønssystemet og KØR. Med undtagelse af Københavns Brandvæsen har forvaltningen ikke udarbejdet en afstemning af løndriftskonti mellem KMD-lønssystemet og KØR. Den manglende totalafstemning af lønssystemets registreringer med finansbogføringen i kommunens regnskabssystem KØR medfører, at der ikke er dokumentation for sammenhængen i dataflowet mellem systemerne samt overblik over de samlede registreringer på kommunens lønkonti.

Indledningsvis bemærkes, at det er den enkelte forvaltning, der har ansvaret for at afstemme konti mellem lønssystemet og KØR. Revisionsbemærkningen om afstemning mellem lønssystemet og KØR,

som også er afgivet i Intern Revisions rapport af den 15. juni 2010, vedrører således alene Økonomiforvaltningens afstemning mellem de to systemer, som varetages af KS Personaleservice.

Afstemning af KMD-lønssystemet med KØR	
Revisionsbemærkning	Prioritet X
Der er ikke foretaget en afstemning af løndriftskonti mellem KMD-lønssystemet og KØR. Den manglende afstemning medfører, at der ikke er dokumentation for sammenhængen i dataflowet mellem systemerne samt overblik over de samlede registreringer på kommunens lønkonti. Vi skal henstille, at der frem over foretages en dokumenteret afstemning.	
Ledelsens kommentarer og tiltag	
KS Personaleservice er enig i, at der ikke er foretaget afstemning mellem de to systemer for Økonomiforvaltningen. Den manglende afstemning skyldes en række tværgående problemstillinger i Københavns Kommune, blandt andet de eksisterende græsnitsnøgler mellem KØR og lønssystemet samt forvaltningernes nødvendige manuelle bogføringer, som vanskeliggør afstemning.	
KS vil - som systemejer på lønssystemet og KØR - undersøge, hvorvidt det er muligt at håndtere de tværgående problemstillinger, så forvaltningernes afstemning mellem de to systemer bliver nemmere at foretage.	
Ansvarlig	Tidsfrist
KS	Inden udgangen af 2010

1.1.4. Vederlag til borgerrepræsentationen, direktionen og ansatte med adgang til lønssystemet

Der foretages ikke specifikke og dokumenterede interne kontroller til sikring af, at vederlag og løn til borgerrepræsentationen, direktionen og ansatte med adgang til lønssystemet er korrekt beregnet og udbetalt. Ifølge forvaltningen kontrolleres disse lønninger på tilsvarende måde som løn til andre medarbejdere i forvaltningen. Det bemærkes, at revisionsbemærkningen alene vedrører Økonomiforvaltningens personaleadministration, som varetages af KS. Der er således ikke tale om en tværgående problemstilling for kommunens forvaltninger, som KS har ansvaret for.

Vederlag og løn til borgerrepræsentationen, direktionen og ansatte med adgang til lønsystemet	
Revisionsbemærkning	Prioritet
Der foretages ikke specifikke og dokumenterede interne kontroller til sikring af, at vederlag og løn til borgerrepræsentationen, direktionen og ansatte med adgang til lønsystemet er korrekt beregnet og udbetalt. Der er ikke interne eller eksterne krav til specifikke kontroller, men det er vores vurdering, at der er en øget offentlig bevågenhed omkring korrekt vederlag og løn til borgerrepræsentationen, direktionen og ansatte med adgang til lønsystemet. Der er derfor risiko for, at selv mindre væsentlige fejl og mangler vil kunne medføre negativ omtale. Vi anbefaler derfor, at der etableres en intern kontrolprocedure, som sikrer en dokumenteret gennemgang af vederlag og løn til borgerrepræsentationen, direktionen og ansatte med adgang til lønsystemet.	
Ledelsens kommentarer	
Problemstillingen er drøftet med Intern Revision i forbindelse med Intern Revisions rapport om revision af lønområdet i Økonomiforvaltningen af den 15. juni 2010. Det bemærkes, at der er udført almindelige kontroller for disse ansatte men ikke særlige kontroller. Der er ikke noget krav om særlige kontroller, og det skal derfor understreges, at alle regler er overholdt. På baggrund af Deloitte's revisionsbemærkning vil KS (Lønkontraktsekretariatet) arbejde efter, at vederlag og løn til Borgerrepræsentationen, direktionen og ansatte med adgang til lønsystemet fremover skal omfattes af særlige kontroller. Det vil således blive indarbejdet i de generelle retningslinier for anvendelse af systemet.	
Ansvarlig	Tidsfrist
Lønkontraktsekretariatet i KS	1. oktober 2010

1.2. Omkostninger og betalingssystemer X

Vi har gennemgået manuelle og programmerede kontroller i KØR hos Koncernservice. Vores samlede vurdering af området er primært baseret på risikoen for, at etablerede forretningsgange og kontroller omkring udbetalinger og vedligeholdelse af stamdata for kreditorer på revisionstidspunktet ikke fuldt ud understøttes af de tildelte adgange, og således kan omgås. Det er efterfølgende oplyst, at der umiddelbart efter revisionens besøg blev lukket autorisationer, så medarbejdere med adgang til at vedligeholde kreditorstamdata ikke samtidig har adgang til at håndtere fakturaer. Vi er endvidere blevet gjort opmærksomme på, at en systemmæssig kontrol, af om en medarbejder registrerer en udbetaling til sig selv, ikke er vurderet hensigtsmæssig og relevant. Kontrollen er i stedet indarbejdet i kommunens forretningsgange for tildeling af it-autorisationer samt i den løbende budgetopfølgning i forvaltningerne.

Koncernservice udfører bogføring for udvalgte organisationer i KK - primært centralforvaltningen, og betaler leverandører. Hovedparten af bilagene sendes til manuel godkendelse hos de disponerende medarbejdere og returneres med attestation og anvisning til Koncernservice, hvorefter de bogføres. Vi har observeret, at der ikke foretages kontrol hos Koncernservice af om det er de rette medarbejdere, der har signeret på bilagene. Dette er i overensstemmelse med det p.t. gældende ydelseskatalog, men

da der er en risiko for fejlagtig signering anbefaler vi, at kommunen som helhed forholder sig til minimering af denne risiko. Dette kan eksempelvis ske ved, at der foretages stikprøvevis kontrol af korrekt attestation. Det er efterfølgende oplyst, at en sådan stikprøvekontrol foretages, hvilket vi vil kontrollere ved revisionen for 2010.

I løbet af 2010 og 2011 implementeres workflow på alle niveauer, således at attestation og anvisning på omkostningsbilag skal ske elektronisk. Herved bør systemet sikre, at det kun er de berettigede, der kan anvise og attestere. Det er dog af stor betydning, at der fastsættes passende beløbsgrænser for, hvad de enkelte medarbejdere har beføjelser til at attestere henholdsvis anvise for.

Vi har konstateret, at der ikke er etableret kontroller i KØR der sikrer, at medarbejdere med bogføringsadgang ikke samtidig kan foretage udbetalinger til sig selv ved at benytte de leverandørstamdata som oprettes i forbindelse med udlægsafregning til medarbejderne. Der foretages kun delvis kompenenserende kontrol for dette, idet der i et vist omfang sker stikprøvevis gennemgang af bogføringen. Vi har anbefalet Koncernservice, at der i systemet blokeres for, at medarbejdere kan udbetale til sig selv. Endvidere bør der være en tættere kontrol med andre udbetalinger end løn til kommunens medarbejdere.

Vi har observeret, at kontrollen med brugeradgang til kreditorstamdata hos Koncernservice ikke er fuldstændig. Vi har derudover observeret, at enkelte medarbejdere i Koncernservice med adgang til kreditorstamdata også har adgang til manuel oprettelse af fakturaer og bogføring af fakturaer. Det giver mulighed for, at de pågældende personer kan bogføre omkostninger og vælge betalingsmodtager uden kontrol. Vi har anbefalet, at medarbejdere med adgang til opdatering af stamdata ikke samtidig gives mulighed for at bogføre fakturaer og gennemføre betalinger.

Vi har fået oplyst, at der sker periodisk opfølgning på, og udligning af, åbne kreditnotaer, men har konstateret at der ikke er etableret formelle procedurer herfor, og at dokumentation for opfølgningen er utilstrækkelig. Det kan medføre, at åbne udeståender ikke bliver afviklet. Vi har anbefalet, at der etableres procedurer herfor.

Sikkerhed i betalingssystemet

Revisionsbemærkning

Prioritet

Under vores gennemgang af registrering og betaling af omkostninger i KØR har vi observeret,

1. at der ikke foretages kontrol hos Koncernservice af, om det er de rette medarbejdere, der har signeret på bilagene. Det er efterfølgende oplyst, at KS foretager stikprøvekontrol, men at det er forvaltningens ansvar fremadrettet at kontrollere, at bilagene er signeret af de rette medarbejdere jf. kommunens bilag om bogføring godkendt i maj 2010. Økonomiforvaltningen gennemførte en sådan kontrol i 2009 og gør det tilsvarende i 2010.
2. at der ikke er etableret kontroller i KØR, der sikrer, at medarbejdere med bogføringsadgang ikke samtidig kan foretage udbetalinger til sig selv. Der bør foretages en yderligere kontrol, eventuelt via et kontroludtræk, som KS kan udarbejde og sende til forvaltningerne.
3. at kontrollen med brugeradgang til kreditorstamdata hos Koncernservice ikke er fuldstændig. KS har efterfølgende oplyst, at kontrollen er strammet op, hvilket vi vil kontrollere i forbindelse med revisionen for 2010.
4. at der ikke hos KS er etableret formelle forretningsgange, og dokumentation for udførelse af kontrol, omkring opfølgning på udligning af åbne kreditnotaer for de forvaltninger, KS varetager denne opgave for. Det er hver enkelt forvaltnings ansvar at have procedurer for opfølgning på kreditnotaer vedrørende forvaltningens kreditorer. I forhold til de organisationer, som KS behandler fakturaer for, har KS oplyst, at de har en fast procedure herfor.

Observationerne er detaljeret drøftet med KS, og vi er bekendt med, at der er igangsat en række initiativer, som forventeligt kan imødegå de konstaterede forhold.

Sikkerhed i betalingssystemet

Ledelsens kommentarer og tiltag

1. KS indtaster i KØR med udgangspunkt i de attesterede og anviste bilag og der gennemføres stikprøvekontrol i forhold til underskriftsbladene. Denne aktivitet var ikke nævnt i KS' ydelseskatalog for 2009, men dette blev ændret i oktober 2009 i forhold til kataloget for 2010. Derudover gennemfører Sekretariatet for Ledelse og Kommunikation, som led i ledelsestilsynet, en stikprøvemæssig bilagsgennemgang for Økonomiforvaltningen. Her efterprøves kvitteringer for henholdsvis attestation og anvisning samt beløbsgrænser i henhold til forretningsgangen og til de fastsatte beløbsgrænser for anvisning og attestation. Gennemgangen for regnskab 2008 blev gennemført i 2009. Tilsvarende gennemgang for regnskabet 2009 udføres i efteråret 2010. Fremadrettet vil gennemgangen blive fremskyndet, således at eventuelt fundne observationer hurtigere kan implementeres. Med overgangen til workflow vil kontrollen blive systemunderstøttet. Workflowløsningen sikrer netop, at kun medarbejdere med beføjelser til at godkende fakturaer har adgang hertil.
2. Hvilke funktioner en medarbejder har adgang til at udføre i KØR, fastlægges af den enkelte personaleansvarlige i forvaltningerne. Denne fastlægger også, hvilke beløbsgrænser der er passende at anvende i workflowløsningen. I kommunens forretningsgange er der krav om "to på tråden" enten i form af to underskrifter eller udvidet budgetopfølgning. Som anbefalet af Deloitte, vil KS afklare med forvaltningerne, om de har behov for at supplere deres kontrol af udbetalinger med et udtræk, der viser udbetalinger, hvor der er navnesammenfald mellem udbetalingsmodtager og registranten i KØR. Såfremt forretningsgangen skal suppleres med systemmæssig kontrol, skal medarbejderens autorisation i KØR suppleres med information om brugerens cpr-nummer. Dette er hidtil ikke vurderet hensigtsmæssigt og relevant. Den nuværende systemopsætning og forretningsgange i forvaltningerne understøtter samlet kommunens regler for håndtering af udbetalinger
3. Enkelte medarbejdere har haft adgang til at oprette fakturaer og kreditorstamdata i forbindelse med fejlsøgning og -rettelse i KØR. Disse autorisationer har KS lukket, så der er fuld funktionsadskillelse.
4. KS har faste procedurer for opfølgning på kreditnotaer til de organisationer, KS behandler kreditorfakturaer for. KS kender ikke forvaltningernes procedurer på området. Rammerne for opfølgning på kreditnotaer er beskrevet i bilaget om bogføring, som Økonomiudvalget godkendt i maj 2010.

Ansvarlig

Forretningscenter Økonomi i KS

Tidsfrist

Ad 2: august 2010.

1.3. Generelle it-kontroller

Vi har foretaget revision af generelle it-kontroller for Koncernservice (KS) og deres aktiviteter i relation til drift, sikkerhed og vedligeholdelse af den fælles infrastruktur for kommunen. Generelle it-kontroller er de kontroller, som er etableret i og omkring kommunens væsentlige it-platforme med henblik på at opnå en velkontrolleret og sikker it-anvendelse og dermed også understøtte kontroller i it-baserede forretningsprocesser.

På baggrund af vores revision er det vores vurdering, at de generelle it-kontroller som Koncernservice har ansvaret for, på en række områder ikke har været hensigtsmæssigt udformet og opretholdt i 2009, og det er samlet set vores vurdering, at de generelle it-kontroller ikke er fuldt betryggende. Vi har således konstateret nedenstående væsentlige svagheder i de interne kontroller, der varetages af Koncernservice. Vi skal i den forbindelse bemærke, at ansvaret for dele af den samlede it-sikkerhed omkring nedenstående forhold påhviler de enkelte forvaltninger, hvilket medfører, at der fremadrettet kan blive konstateret svagheder i dette regi, selv om KS udbedrer svagheder i sin del af kontrolmiljøet.

Vi har fået udleveret KMDs generelle revisionserklæring dækkende alle KMDs kunder, men har ikke kunnet anvende denne i nævneværdig grad til vurdering af kontrol og sikkerhed for de it-platforme, som kommunens egne, væsentlige systemer driftes og afvikles på. Vi har foreslået kommunen at få udarbejdet en specifik erklæring for kommunens systemer driftet hos KMD.

Generelle it-kontroller

Revisionsbemærkning	Prioritet	X
1. Procedurer for backup og reetablering af systemer der driftes af KS er ikke dokumenteret i tilstrækkelig grad, og der mangler en formel procedure for periodisk test af, at sikkerhedskopier kan anvendes til at genskabe de originale systemer og data.		
2. Den systemmæssigt opsatte passwordpolitik, sikkerhedsmæssige logning og de tildelte administratoradgange i kommunens Windows lokalnetværk er på en række områder ikke betryggende, og sikkerheden i Windows netværksmiljøet for de enkelte forvaltninger afviger en del fra hinanden.		
3. Der er ikke udarbejdet en overordnet og ledelsesgodkendt it-risikoanalyse, som dækker de områder og aktiviteter der varetages af Koncernservice.		
4. Der er ikke udarbejdet en it-beredskabsplan for kommunen og for Koncernservice. Beredskabsplanlægningen bør tage udgangspunkt i den ovenfor nævnte it-risikoanalyse.		
5. Der er ikke udarbejdet en hensigtsmæssig politik for håndtering af logning af it-sikkerhedshændelser i de anvendte netværks- og infrastrukturkomponenter, herunder procedurer for opfølgning og respons på registrerede sikkerhedshændelser. Der findes ikke i kommunen regler på området, hvorfor revisionen henstiller til, at der sker en formalisering på området.		
6. Vi har ikke modtaget en specifik erklæring fra KMD vedrørende kontrol og sikkerhed for de it-platforme, som kommunens egne, væsentlige systemer driftes og afvikles på. Vi kan derfor ikke udtale os om, hvorvidt sikkerheden på disse områder er tilstrækkelig, men kan konstatere, at it-sikkerhedsregulativet efter vores opfattelse ikke er efterlevet i 2009 for så vidt angår outsourcingforholdet til KMD.		

Observationerne er detaljeret drøftet med KS, og vi er bekendt med, at der er igangsat en række initiativer, som forventeligt kan imødegå de konstaterede forhold.

Generelle it-kontroller

Ledelsens kommentar og tiltag

KS skal generelt bemærke, at KS efter overtagelsen af drift og vedligeholdelse af it-opgaverne fra forvaltningerne de seneste 2-3 år har gennemført en omfattende konsolidering, standardisering, registreringer og oprydning i driften og vedligeholdelse for de opgaver på it-området, som er overflyttet fra forvaltningerne til KS. Som følge heraf er it-risiciene for kommunen reduceret ganske betragteligt, ligesom sikkerheden og gennemsigtigheden er øget på it-området. Med hensyn til de konkrete punkter, kan det anføres at:

1. KS vil udarbejde en backupstrategi, samt procedure for test af restore på alle kritiske systemer. Det skal dog bemærkes, at det ifølge serviceaftalerne er systemejers ansvar at vælge hvilken back-up, og dermed retablering, der skal være mulig. Serviceniveauet er afspejlet i KS' priskatalog.
2. For brugeradgange, herunder aktive konti som ikke anvendes og konti med mulighed for blankt password, er der igangsat proces med sigte på opretning af faktuelle fejl
3. En it-risikoanalyse er - efter aftale med BR-sekretariatet - udskudt til 2010 under hensyn til, at der er sket en flytning af it-sikkerhedsarbejdet fra forvaltningerne til KS pr. 1. marts 2010
4. KS har lavet delvis beredskab for KS' it-systemer, som har højeste prioritet, i efteråret 2010
5. KS it-sikkerhedsfunktion vil fremadrettet se på, hvordan Deloitte's anbefalinger til logning mv. kan implementeres på tværs af forvaltningerne.
6. KS vil anmode KMD om en specifik erklæring vedrørende outsourcingforholdet.

Ansvarlig

KS

Tidsfrist

Ultimo 2010

1.4. Momsrefusion fra Indenrigs- og Sundhedsministeriet

I overensstemmelse med momsbekendtgørelsen refunderes visse udgifter til moms og lønsumsafgift, som indirekte betales af kommunerne via betalings- og tilskudsordninger. De refusionsberettigede udgifter/funktioner fremgår af "positivlisten" til bekendtgørelsen, og denne "positivliste" ændres løbende.

I forbindelse med revisionen af momsopgørelsen for 2009 har vi gjort en række observationer i relation til kommunens refusionsanmeldelse af udgifter omfattet af "positivlisten". De konkrete observationer med tilhørende anbefalinger er detaljeret rapporteret i notat til Koncernservice og vedrører væsentligst:

- Lønsumsandelsprocent vedrørende tilskud til busdrift hvor kommunen ikke har hjemtaget refusion for 2007 og 2008, men er berettiget til at hjemtage 28,2 mio.kr. i refusion for begge år (Økonomiforvaltningen).
- Moms- og lønsumsandelsprocent på sundhedsområdet, hvor kommunen ikke har hjemtaget refusion for 2009, men umiddelbart vurderet er berettiget til at hjemtage minimum 2,4 mio.kr. for 2009 (Sundheds- og Omsorgsforvaltningen).
- Moms- og lønsumsandelsprocent vedrørende plejefamilier og opholdssteder mv. hvor kommunen ikke har hjemtaget refusion for 2009 (Socialforvaltningen). Erfaringen fra andre kommuner viser, at der altid forekommer udgifter, der kan anmeldes til refusion. Eksempelvis har en kommune med ca. 50.000 indbyggere i hovedstadsområdet hjemtaget ca. 2 mio.kr. i refusion for 2009
- Anbefaling om, at den manglende refusion for 2009 og tidligere år berigtiges i momsrefusionsopgørelsen for 2010 i overensstemmelse med forældelsesfristen på 5 år jf. lov nr. 497 af 7. juni 2006.

Kommunens administration af momsbekendtgørelsens "positivliste"

Revisionsbemærkning

Prioritet

Kommunens administration af momsbekendtgørelsens "positivliste" fungerer ikke betryggende, idet kommunen ikke fuldt ud udnytter muligheden for hjemtagelse af momsrefusion. En stikprøvevis gennemgang viser, at kommunen er berettiget til at hjemtage et tocifferet millionbeløb i momsrefusion.

Vi skal henstille, at den manglende momsrefusion for 2009 og tidligere år opgøres og berigtiges i 2010, samt at administrationen tilrettelægges, så der fremtidigt hjemtages korrekt momsrefusion.

Ledelsens kommentar og tiltag

Økonomiforvaltningen er enig i, at administrationen skal tilrettelægges således, det sikres, at momsrefusion fremadrettet hjemtages korrekt.

Økonomiforvaltningen har sammen med Koncernservice tilrettelagt en procesplan for opfølgning på mangler vedr. momsrefusion. Procesplanen blev godkendt den 4. juni 2010 i Økonomikredsen, som er en kreds bestående primært af forvaltningernes Økonomidirektører.

Inden udgangen af 2010 vil Koncernservice i samarbejde med fagforvaltningerne opgøre den manglende momsrefusion for 2009 og tidligere år og berigtige refusionsbeløbet i regnskab 2010. Koncernservice gennemgår kontoplan og bogføring for alle funktioner, der siden 2005 og frem har været eller er opført på positivlisten for at identificere eventuelle fejl og mangler. Herefter opgør og dokumenterer Koncernservice den manglende refusion for 2009 og tidligere og estimerer den manglende refusion for 2010. Koncernservice underretter forvaltningerne om konstaterede fejl i kontoplanen for 2010 med henblik på, at forvaltningerne retter de forkerte konti. Forvaltningerne tilpasser kontoplanen, så der sker korrekt og automatisk refusion af moms og omposterer eventuelle fejl, så der sker korrekt kontering for 2010.

Koncernservice udarbejder inden 1. oktober 2010 en forretningsgang for korrekt fremadrettet refusionshjemtagelse.

Ansvarlig

Tidsfrist

Center for Økonomi, HR, Koncernservice og Økonomiforvaltningen

Ultimo 2010

1.5. Tilskud til lærerpensioner

Som konsekvens af Revisionsdirektoratets forbehold på opgørelsen for 2007 har Finansministeriet tilbageholdt udbetalingen af statens tilskud til lærerpensioner i 2008. På den baggrund har kommunen ifølge det oplyste et tilgodehavende på ca. 64 mio.kr. for 2008 og ca. 288 mio.kr. for 2009. Intern Revision har gennemgået og valideret grundlaget for tilskuddet for 2008, og ultimo april 2010 har vi modtaget materialet til brug for revisionspåtegning af 2008 opgørelsen. Revisionen af opgørelsen forventes færdiggjort i juni 2010. Såfremt Finansministeriet (Personalestyrelsen) godkender opgørelsen, vil den tilgodehavende refusion blive udbetalt herefter.

Foruden en likviditetsmæssig påvirkning har det manglende tilskud medført et rentetab. Rentetabet afhænger af indskudsformen, men med udgangspunkt i en skønsmæssig indlånsrente vedrørende aftaleindskud på 3% kan rentetabet for 2009 skønsmæssigt opgøres til 6,5 mio.kr.

Tilskud til lærerpensioner

Revisionsbemærkning

Prioritet

Finansministeriets tilbageholdelse af tilskud til lærerpensioner for 2008 og 2009 har medført et skønsmæssigt rentetab på 6,5 mio.kr. for 2009. Med henblik på at minimere rentetabet for 2010 anbefaler vi, at opgørelserne for 2009 og 2010 udarbejdes hurtigst muligt.

Ledelsens kommentar og tiltag

Københavns Kommunes Interne Revision har over for Økonomiforvaltningen oplyst, at revisionen af "Opgørelse af Statens tilskud til lærerpensioner for tiden 1. januar-31. december 2009" vil være tilendbragt primo uge 32. Umiddelbart herefter fremsendes materiale til Deloitte med henblik på at modtage en erklæring omfattende 2009.

Under hensyntagen til at opgørelsen af lærerpensioner for 2009 er langt mindre kompleks end opgørelsen for 2008, bør det være muligt, at Københavns Kommune i løbet af august måned 2010 modtager en erklæring omfattende 2009-opgørelsen.

Økonomiforvaltningen og Koncernservice vil i løbet af efteråret 2010 udarbejde en forretningsgang for den fremtidige opgørelse af lærerpensioner. Forretningsgangen skal tilsikre, at en kvalitetssikret opgørelse omfattende det sidst afsluttede regnskab frem over kan fremsendes til Intern Revision i april måned. Forretningsgangen vil blive fremsendt til kommentering hos Intern Revision forinden implementering.

Økonomiforvaltningen vil over for Personalestyrelsen forelægge problemstillingen om forrentning af det udestående beløb.

Ansvarlig

Tidsfrist

SLK, Intern Revision og Koncernservice

Opgørelse 2009: 31.08.2010

Forretningsgang: 31.10.2010

1.6. Tilbagekøbsrettigheder mv.

Vi har gennemgået forvaltningens administration af tilbagekøbsrettigheder mv.

1.6.1. Langfristede tilgodehavender

Værdien af tilbagekøbsrettigheder på 8.893,5 mio.kr. - der indgår i regnskabsposten langfristede tilgodehavender - er overvurderet med 221,6 mio.kr., idet der indgår tilbagekøbsrettigheder for i alt 443,2 mio.kr., hvor halvdelen tilfalder staten.

Vi henstiller, at fejlen rettes i 2010.

1.6.2. Forretningsgang for indtægtsregistrering

Arbejdsgangen for sagsbehandlingen vedrørende tilbagekøbsrettigheder foreskriver, at der altid er en medarbejder, der udarbejder tilbud og en anden medarbejder, som godkender tilbuddet inden afsendelse. Herudover angiver den interne arbejdsgang, at der altid er en medarbejder, der udarbejder og attesterer bogføringsbilag og en anden medarbejder, som anviser bilaget. Den beskrevne funktionsadskillelse reducerer risikoen for utilsigtede fejl og mangler i behandlingen af tilbagekøbssager. Funktionsadskillelsen er imidlertid ikke en garanti for, at der ikke kan forekomme fejl som følge af tilsigtede handlinger. Dette skyldes primært, at det efter overgangen til digital tinglysning i september 2009 nu er muligt for en enkelt medarbejder at udarbejde, underskrive digitalt og tinglyse påtegninger om aflysning af tilbagekøbsrettigheder. Fejl, der er en følge af besvigelser, vil ikke nødvendigvis blive opdaget under revisionen, da fejl af denne karakter sædvanligvis tilsløres eller holdes skjult.

Vi henstiller, at forvaltningen undersøger, om det er muligt at etablere kompenserende kontroller.

Vi skal understrege, at ovennævnte bemærkning ikke er udtryk for, at vi under vores revision har konstateret konkrete forhold, der kunne indikere uregelmæssigheder eller besvigelser, men den skal ses som en understregning af, at funktionsadskillelse normalt er et væsentligt led i den interne kontrol.

1.6.3. Regnskabspraksis

Værdiansættelsen af tilbagekøbsrettighederne er ikke beskrevet i kommunens regnskabspraksis. Da værdiansættelsen af tilbagekøbsrettigheder adskiller sig væsentligt fra værdiansættelsen af øvrige langfristede tilgodehavender, og da værdien af tilbagekøbsrettigheder udgør ca. halvdelen af kommunens samlede langfristede tilgodehavender på 17.416,3 mio.kr., anbefaler vi, at regnskabspraksis herfor beskrives.

1.6.4. Tilbagekøb på andre vilkår, gevinstandele og tilbagekøbssummer mv.

Efter vores opfattelse bør den obligatoriske oversigt til regnskabet "Garantier, eventualrettigheder og forpligtelser" indeholde en omtale af de eventualrettigheder, som kommunen har vedrørende tilbagekøb på andre vilkår, gevinstandele og tilbagekøbssummer mv.

Tilbagekøbsrettigheder mv.**Revisionsbemærkning****Prioritet**

Revisionen har givet anledning til følgende bemærkninger:

1. Tilgodehavender i balancen vedrørende tilbagekøbsrettigheder er overvurderet med 221,6 mio.kr., idet statens andel ikke er modregnet. Vi skal henstille, at overvurderingen rettes i 2010, og at forretningsgangen revurderes.
2. Der risiko for fejl som følge af tilsigtede handlinger i forretningsgangen vedrørende indtægtsregistreringen.
3. Værdiansættelsesprincipperne for tilbagekøbsrettigheder er ikke beskrevet i kommunens regnskabspraksis,
4. Den obligatoriske oversigt til regnskabet "Garantier, eventualrettigheder og forpligtelser" indeholder ikke en omtale af de eventualrettigheder, som kommunen har vedrørende tilbagekøb på andre vilkår, gevinstandele og tilbagekøbssummer mv.

Ledelsens kommentar og tiltag

Ad 1: For så vidt angår den altovervejende hoveddel af Københavns Kommunes tilbagekøbsrettigheder tilfalder hele frikøbsbeløbet kommunen. Der er imidlertid nogle ejendomme, hvor 50 % af værdierne fra tilbagekøbsrettighederne tilfalder staten, idet disse ejendomme blev saneret med underskud i 1930-1940'erne, hvilket blev medfinansieret af staten (pr. 31. december 2009 opgjort til 51 ejendomme).

I 2010 er der sket frikøb af flere af disse ejendomme, hvilket indebærer, at der ved regnskab 2010 skal ske korrektioner for ca. 85 mio. kr. Økonomiforvaltningen vil sørge for, at disse korrektioner indarbejdes.

Ad 2: Økonomiforvaltningen vil undersøge, hvordan der efter overgangen til digital tinglysning, enten teknologisk eller ved justering af interne arbejdsgange kan indarbejdes procedure/kontroller, således risikoen for besvigelser reduceres mest muligt.

Ad 3: Økonomiforvaltningen vil inden regnskab 2010 tilrette kommunens regnskabspraksis, således at værdiansættelsesprincipperne for tilbagekøbsrettigheder fremgår af regnskabspraksis.

Ad 4: Der vil i den obligatoriske oversigt i regnskab 2010 blive indarbejdet en kort redegørelse for Københavns Kommunes økonomiske rettigheder over fast ejendom, som rettelig er tilbagekøbsrettigheder med forskellige vilkår, gevinstandele og tillægskøbssummer.

Tilbagekøbsrettigheder mv.

Ansvarlig	Tidsfrist
Center for Byudvikling og Center for Økonomi og HR	Ad. 1.6.1 og 1.6.4: Regnskab 2010
	Ad. 1.6.2: 1. oktober 2010
	Ad 1.6.3: Ultimo 2010

1.7. Skyldige feriepenge

Vi har gennemgået forvaltningens opgørelse af skyldige feriepenge. De skyldige feriepenge udgør samlet set 1.901,5 mio.kr. for Københavns Kommune.

1.7.1. Præsentation

Skyldige feriepenge til fratrådte medarbejdere og medarbejdere, der ikke har ret til løn under ferie, er indregnet i årsregnskabet under regnskabsposten "Kortfristet gæld i øvrigt" mod rettelig "Skyldige feriepenge", idet feriepengene ikke bogføres under funktion 9.52.55 i overensstemmelse med budget- og regnskabssystemets konteringsregler.

Vi henstiller, at forholdet berigtiges i 2010 og har i øvrigt ikke opgjort det skyldige beløb for 2009.

1.7.2. Værdiansættelse, fuldstændighed og gyldighed

Skyldige feriepenge til medarbejdere med ret til løn under ferie er opgjort til 1.902,0 mio.kr., hvoraf 1.893,0 mio.kr. stammer fra KMDs opgørelse.

Ifølge det oplyste er der ikke foretaget en dokumenteret kvalitetssikring af opgørelsen fra KMD, idet forvaltningen dog har undladt at medtage et skyldigt beløb på 10,0 mio.kr., da grænseplansnøglerne ikke henviste til lønkonti under hovedart 1.

En analyse af opgørelsen fra KMD viser, at opgørelsen indeholder negative restsaldi i optjeningsårene 2007, 2008 og 2009 på i alt 1,4 mio.kr. Årsagen hertil er ikke undersøgt, men umiddelbart vurderet bør der ikke kunne forekomme negativ saldi.

Den manglende kvalitetssikring, analysen og forvaltningens endnu ikke afsluttede gennemgang de 10 mio.kr. indikerer, at feriepengegælden kan være fejlbehæftet. Vi vurderer dog ikke, at fejlen er væsentlig.

Vi henstiller, at forvaltningen fremover foretager en dokumenteret kvalitetssikring af opgørelsen og forventer, at resultatet af undersøgelsen omkring de 10,0 mio.kr. korrigeres i 2010

1.7.3. Registrering - OBR

Stigningen i feriepengegælden fra 2008 til 2009 udgør 33,0 mio.kr., hvoraf 16,8 mio.kr. kan henføres til fejl i 2008 opgørelsen, der er reguleret over egenkapitalen. De resterende 16,2 mio.kr. burde være omkostningsført i den omkostningsbaserede resultatopgørelse. En bogføringsfejl over egenkapitalen bevirker imidlertid, at der er indtægtsført 1,4 mio.kr. Fejlen påvirker det omkostningsbaserede resultat i positiv retning med 17,6 mio.kr.

Vi anbefaler, at forvaltningen fremover foretager en dokumenteret kvalitetssikringsgennemgang af registreringerne.

Som det fremgår af note 15 i årsregnskabet, så indeholder feriepengeopgørelsen for 2008 en række fejl, der ikke har været muligt at opgøre, hvorfor reguleringen heraf indgår som en del af forskydningen i 2009.

I tilknytning hertil kan vi bemærke, at det omkostningsbaserede resultat er væsentligt påvirket af denne fejl, idet der skønsmæssigt burde være omkostningsført i størrelsesordenen 140,0 mio.kr. over resultatopgørelsen, da lønnen er steget med 7,22% fra 2008 til 2009 jævnfør tal fra Danmarks Statistik.

Skyldige feriepenge

Revisionsbemærkning

Prioritet

Den omkostningsbaserede resultatopgørelse er skønsmæssigt påvirket af en manglende omkostning på ca. 140 mio.kr. vedrørende årets estimerede stigning i den ferieberettigede løn. Herudover er der en mindre usikkerhed i størrelsen af den opgjorte feriepengegæld, idet feriepengegrundlaget savner en dokumenteret kvalitetssikringsgennemgang, ligesom at skyldige feriepenge til fratrådte medarbejdere og medarbejdere, der ikke har ret til løn under ferie, er indregnet i årsregnskabet under regnskabsposten "Kortfristet gæld i øvrigt" mod rettelig "Skyldige feriepenge". Vi henstiller, at der fremover foretages kvalitetssikring af feriepengegrundlaget, og at feriepenge ikke indregnes under regnskabsposten "Kortfristet gæld i øvrigt".

Ledelsens kommentar og tiltag

Økonomiforvaltningen har på grund af mangelfulde oplysninger fra KMD ikke kunne opgøre forskydningen vedr. skyldige feriepenge mere præcist i regnskab 2009.

Økonomiforvaltningen har igangsat en undersøgelse af de tilbageværende problemområder i datamaterialet, som forventes afsluttet inden udgangen af 2010.

Det er korrekt, at der er foretaget forkert bogføring af skyldige feriepenge til fratrådte medarbejdere og medarbejdere, der ikke har ret til løn under ferie. Der er indført en ny funktion i den autoriserede kontoplan, som berører lønsystemet, og det er manglende implementeringen heraf, der har afledt fejlen. KS har aftalt med KMD lønsservice, at fejlen rettes ultimo juli 2010

Skyldige feriepenge

Ansvarlig

Center for Økonomi, HR, Koncernservice og Økonomiforvaltningen

Tidsfrist

Regnskab 2010

1.8. Tjenestemandspensionsforpligtelse

Vi har gennemgået forvaltningens opgørelse af tjenestemandspensionsforpligtelsen. Tjenestemandspensionsforpligtelsen udgør samlet set 17.844,5 mio.kr. for Københavns Kommune.

Stigningen i tjenestemandspensionsforpligtelsen fra 2008 til 2009 udgør 542,7 mio.kr., hvoraf 1.231,1 mio.kr. kan henføres til fejl i tidligere års opgørelser, der er reguleret over egenkapitalen. De resterende (688,4) mio.kr. er indtægtsført i den omkostningsbaserede resultatopgørelse og vedrører udbetalt tjenestemandspension på (953,6) mio.kr. og optjent pensionsret vedrørende tjenestemandssatte på 265,2 mio.kr.

Tjenestemandspensionsforpligtelsen er imidlertid behæftet med nogen usikkerhed, idet forvaltningen har opgjort:

- at der mangler at blive indregnet 87,4 mio.kr. vedrørende fratrædte tjenestemænd i årene 2008 og 2009 jf. note 12 i årsrapporten
- at der ikke er indregnet 29,3 mio.kr. vedrørende personer, hvor grænsesnitsnøglen ikke relaterer sig til en lønkonto
- at der mangler opgørelse og/eller ændring af forpligtelsen til enkelte medarbejdere i eksterne selskaber samt til overtagne medarbejdere staten

Den skønsmæssigt opgjorte undervurdering af tjenestemandspensionsforpligtelsen kan på baggrund af ovenstående estimeres til ca. 120,0 mio.kr.

Ifølge det oplyste vil der blive foretaget en aktuariemæssig genberegning af tjenestemandspensionsforpligtelsen i 2010, hvor ovenstående forhold vil blive korrigeret.

Tjenestemandspensionsforpligtelse

Revisionsbemærkning

Prioritet

Tjenestemandspensionsforpligtelsen i balancen er skønsmæssigt undervurderet med ca. 120,0 mio.kr., idet der mangler indregning af forpligtelsen til række nuværende og tidligere medarbejdere. Beløbet udgør en relativt lille del af den samlede forpligtelse, men set i sammenhæng med øvrige fejl i kommunens regnskab vurderer vi, at der er tale om en ikke ubetydelig fejl. Vi henstiller, at forpligtelsen tilrettes i 2010.

Ledelsens kommentar og tiltag

Økonomiforvaltningen mener, at fejlens beløbsmæssige størrelse er marginal set i forhold til pensionsansættelsernes samlede størrelse samt i forhold til den betydelige usikkerhed, som er forbundet ved beregnede nutidsværdier af pensioner.

På baggrund af revisionsbemærkningerne vil Økonomiforvaltningen gennemgå datamaterialet, og få lavet en ny aktuar beregning i regnskab 2010.

Ansvarlig

Tidsfrist

Center for Økonomi og HR

Regnskab 2010

Bilag 2.: Observationer fra den udførte revision

2.1. Overordnet internt kontrolsystem

Vi har gennemgået forvaltningens overordnede interne ledelsessystemer, specielt i relation til risiko-styring og kontrolmiljø. Vores gennemgang er foretaget ved at indhente en beskrivelse fra forvaltningen af hvilke politikker, procedurer og systemer, der anvendes til sikring af økonomisk sund drift, pålidelige rapporteringssystemer samt overholdelse af love og øvrige regler. Disse har vi drøftet med forvaltningens ledelse og sammenholdt med vores observationer fra den øvrige revision.

Vores samlede vurdering af det overordnede ledelsessystem er, at der overordnet foreligger gode beskrivelser af forvaltningens ledelsesprincipper, og at der er tilrettelagt gode kommunikations- og opfølgingsmetoder. Dog er der ikke udarbejdet forretningsgangsbeskrivelser på alle relevante områder, men vi er bekendt med, at forvaltningen arbejder aktivt med udbredelse og opdatering heraf.

Ledelsens kommentarer

Økonomiforvaltningen er enig i Deloitte's vurdering af, at det overordnede interne kontrolsystem er velfungerende. Som Deloitte nævner, er der enkelte forretningsgangsbeskrivelser, som stadig er under udarbejdelse. For at færdiggøre forretningsgange vedrørende afstemning af dankortkvitteringer, repræsentationsudgifter samt rejser og diæter, er Økonomiforvaltningen i gang med at afklare, hvordan den tekniske håndtering af bilagsdokumentationen kan indarbejdes i forvaltningens workflow (elektronisk fakturabetalingssystem). Herudover skal der udarbejdes en opfølgning på aktivering af anlægsaktiviteter og registrering af salgsindtægter, som afventer kommunens tværgående gruppe, som arbejder med omkostningsbaserede regnskaber. Økonomiforvaltningen vil færdiggøre de omtalte forretningsgange inden udgangen af 2010.

Ansvarlig

SLK

Tidsfrist

Inden udgangen af 2010

2.2. Statusafstemninger pr. 30. september 2009

Vi har gennemgået forvaltningens afstemninger af balancekonti pr. 30. september 2009. Følgende punkter blev vurderet:

- Anvendes afstemningsloggen korrekt?
- Er forvaltningen ajour med sine afstemninger pr. 30. september 2009?
- Opfyldes kravene til udarbejdelse af afstemninger?

Vores konklusioner er rapporteret i notat til forvaltningen i januar måned 2010. Overordnet konkluderer vi, at forvaltningens anvendelse af afstemningsloggen er tilfredsstillende. Kvaliteten af de enkelte afstemninger varierer, men vurderes at være overvejende gode. I de tilfælde, hvor afstemningerne ikke opfylder kravene jævnfør rammebilaget til kasse- og rammeregulativet skyldes det i hovedparten af tilfældene manglende eller utilstrækkelig stillingtagen til åbne poster eller differencer. De enkelte ob-

servationer i notatet er drøftet med ledende repræsentanter i økonomiforvaltningen, og hovedparten af disse er afklaret i regnskabsåret 2009.

Ledelsens kommentarer	
Som Deloitte angiver, er det kun enkelte afstemninger i Økonomiforvaltningen i 2009, som ikke opfyldte kravene jævnt før rammebilaget til kasse- og regnskabsregulativet. Økonomiforvaltningen kan oplyse, at der pt. kun er udestående vedrørende fire konti, som omfatter transportkort. Der er igangsat et arbejde i Koncernservice for at få afstemt disse konti tilfredsstillende.	
Ansvarlig	Tidsfrist
KS	31.12.2010

2.3. Afstemning mellem Navision (Brand) og KØR

Vi har modtaget forvaltningen afstemning mellem Navision (Brand) og KØR. Afstemningen viser, at der netto er bogført 0,4 mio.kr. mere i Navision end i KØR.

Manglende sammenhæng mellem systemerne øger risikoen for fejl og mangler.

Ifølge oplysninger fra forvaltning er der i 2010 etableret en månedlig afstemning hvor eventuelle differencer løbende afklares.

Ledelsens kommentarer	
Københavns Brandvæsen har afstemt alle konti mellem KØR og Navision. I henhold til forretningsgangen gældende pr. 1. januar 2010 vil Københavns Brandvæsen sikre, at afstemningerne foretages månedligt.	
Ansvarlig	Tidsfrist
Københavns Brandvæsen	-

2.4. Udvalgets regnskabsforklaringer

Regnskabet for bevillingen Fælles Ramme Puljer, rammebelagt driftsområde, viser en merudgift på 25,5 mio.kr. i forhold til bevillingen på 144,6 mio.kr. Det fremgår af regnskabsforklaringerne, at merforbruget vedrører Barselsfonden og skyldes:

- 5,5 mio.kr. som følge af ændrede regler ved overenskomstforhandlingerne pr. 1. april 2008, hvorefter forældre fik ret til 18 ugers orlov med løn til deling mod tidligere 12 uger.
- 20,0 mio.kr. som følge af, at Børne- og Ungdomsforvaltningen ultimo januar 2010 modtog refusioner for uafsluttede barselsperioder i 2009 i modsætning til 2008, hvor refusionerne over årsskiftet til 2009 først blev udbetalt i 2009.

Vi finder, at der ikke var et bevillingsmæssigt grundlag for at ændre regnskabspraksis, hvorfor bevillingsmyndighedens godkendelse burde have været indhentet.

Ledelsens kommentarer	
<p>Økonomiforvaltningen er enig i Deloitte's vurdering af, at en ændret regnskabspraksis kræver bevillingsmyndighedens godkendelse. Den nye regnskabspraksis, som er benyttet i forhold til Børne- og Ungdomsforvaltningen, er modsat den tidligere regnskabspraksis i overensstemmelse med kommunens periodiseringsprincip. Økonomiforvaltningen har derfor indstillet over for bevillingsmyndigheden, at den nye afregningspraksis anvendes fremadrettet. Økonomiudvalget vedtog dette den 15. juni 2010, og indstillingen forelægges Borgerrepræsentationen den 26. august 2010. Frem over vil forvaltningerne skulle indsende refusionsanmodninger for det indeværende regnskabsår, også i de tilfælde hvor orlovsperioden strækker sig over to regnskabsår.</p>	
Ansvarlig	Tidsfrist
CFØHR	-

2.5. Obligatoriske oversigter til regnskabet

Ved gennemgangen af de obligatoriske oversigter til regnskabet har vi gjort efterfølgende observationer i flere af udvalgsregnskaberne.

2.5.1. Oversigten "Redegørelse for arbejde udført for andre offentlige myndigheder i 2009"

Oversigten skal ifølge Indenrigs- og Sundhedsministeriets Budget- og Regnskabssystem for kommuner, afsnit 7.2.2.1.o, vise de opgaver, som kommunen har udført i henhold til lov nr. 548 af 8. juni 2006 om kommuners udførelse af opgaver for andre offentlige myndigheder og kommuners og regioners deltagelse i selskaber.

Vi har konstateret, at udvalgenes oversigter er korrekte. En række oplysninger er ikke angivet og nogle af de angivne oplysninger er ikke lovkrævet. Efter lov nr. 548 kan der ikke uden selskabsform udføres opgaver for andre, når værdien overstiger EUs tærskelværdi (ca. 1,5 mio.kr.) Mellem dette beløb og 0,5 mio.kr. skal opgaven have været i udbud. Forholdet kan imidlertid være det, at opgaven slet ikke er omfattet af bestemmelserne i lov nr. 548 - dette er tilfældet med hjemmel i særlovgivningen eller i kommunalfuldmagten. Vi skal henstille, at det i kommunens regnskabs-cirkulære bliver tydeliggjort, hvad oversigten skal indeholde.

2.5.2. Oversigten "Personaleoversigten"

Vi har konstateret en væsentlig uoverensstemmelse mellem lønudgifterne i personaleoversigten og kommunens regnskab ifølge udtræksprogrammet RUBIN. Afvigelsen udgør 126,3 mio.kr., idet personaleoversigten udviser lønudgifter på 14.997,4 mio.kr., mens RUBIN udviser 14.871,2 mio.kr. Afvigelsen vedrører fire forvaltninger: Økonomiforvaltningen (ØKF), Børne- og Ungdomsforvaltningen (BUF), Socialforvaltningen (SOF) og Beskæftigelses- og Integrationsforvaltningen (BIF).

På baggrund af indhentede oplysninger kan vi konstatere, at afvigelsen skyldes sammentællingsfejl i Økonomiforvaltningen vedrørende personaleoversigten, idet lønudgiften i kommunens regnskab er opgjort korrekt. Det er vores opfattelse, at personaleoversigten ikke er kvalitetssikret i fornødent omfang.

Obligatoriske oversigter	
Observation	Prioritet
De obligatoriske oversigter til årsregnskabet indeholder enkelte fejl. Personaleoversigtens lønudgift er 126,3 mio.kr. større, end hvad årsregnskabet udviser, og redegørelsen for arbejde udført for andre offentlige myndigheder er fejlbehæftet.	
Risiko	
Obligatoriske oversigter præsenteres ikke i overensstemmelse med gældende regler og underliggende dokumentation.	
Anbefaling	
Vi skal henstille, at oversigterne frem over kvalitetssikres i fornødent omfang, og at kommunens regnskabscirkulære tydeliggør indholdet af oversigten, om arbejder udført for andre myndigheder.	
Ledelsens kommentar og tiltag	
Økonomiforvaltningen vil i forbindelse med regnskabscirkulæret til regnskab 2010 præcisere over for forvaltningerne, hvad der skal indberettes i de forskellige obligatoriske oversigter, herunder oversigten vedrørende opgaver udført for andre offentlige myndigheder.	
Økonomiforvaltningen vil ligeledes, i fornødent omfang, kvalitetssikre de indkomne bidrag til de obligatoriske oversigter.	
Ansvarlig	Tidsfrist
Center for Økonomi og HR	Regnskab 2010

2.6. Afstemning af indkomstoplysninger til SKAT

Ved revisionen af de overordnede lønprocesser er det konstateret, at der ikke udarbejdes en årlig afstemning af indkomstoplysninger ifølge regnskabet med indberetning af indkomstoplysninger til SKAT. Efter vores opfattelse er det god skik at foretage denne afstemning, hvorfor vi anbefaler, at denne afstemning foretages fremover.

Afstemning af indkomstoplysninger til SKAT	
Observation	Prioritet
Der er ikke udarbejdet en årlig afstemning af indkomstoplysninger ifølge regnskabet med indberetning af indkomstoplysninger til SKAT.	

Afstemning af indkomstoplysninger til SKAT	
Risiko	
Manglende afstemning medfører, at der ikke er dokumentation for sammenhængen i dataflowet mellem systemerne.	
Anbefaling	
Vi anbefaler, at afstemningen foretages fremadrettet.	
Ledelsens kommentar og tiltag	
Ledelsens kommentarer og tiltag vil fremgå af indstillingen til Økonomiudvalget ved behandling af nærværende direktionsnotat fra Deloitte.	
Ansvarlig	Tidsfrist
-	-

2.7. Opfølgning på revisionsbemærkninger fra 2008

Forvaltningen forelagde den 23. marts 2010 en midtvejsopfølgning på revisionsbemærkningerne fra 2008 for udvalget. På baggrund af vores revision kan vi opsummere status på bemærkningerne som vist nedenfor.

Sammenfattende er det vores opfattelse, hovedparten af revisionsbemærkningerne er endeligt afklaret for 2009, og at de resterende er eller forventes afklaret i 2010.

Revisionsbemærkning	Opfølgning 2010
Nr. 3-14, 16-17	Anses for afklaret.
Nr. 1: Udarbejdelse af forretningsgangsbeskrivelse om udgifter til repræsentation, gaver mv.	Revisionsbemærkningen videreføres for 2009, idet vi ikke har modtaget forretningsgangsbeskrivelserne.
Nr. 2: Implementering af grundlag for Børne- og Ungdomsforvaltningens overholdelse af aftale fra 1992 om pensionsforpligtelser på folkeskoleområdet.	Anses for delvist afklaret, idet der er etableret en forretningsgang for fremtidig overholdelse af aftalen. Med hensyn til den manglende refusion for 2008 og 2009 henvises til foranstående afsnit "Tilskud til lærerpensioner".
Nr. 15: Uoverensstemmelse mellem registreringerne i KØR og Navision i Københavns Brandvæsen	Revisionsbemærkningen videreføres for 2009, idet den tilrettede forretningsgang først er implementeret i 2010 jævnfør vores kommentarer i afsnittet "Afstemning mellem Navision (Brand) og KØR".

Ledelsens kommentarer

Vedrørende revisionsbemærkning nr. 1:

Jf. Revisionsdirektoratets henstilling er BR-Sekretariatet i gang med at sikre, at alle forvaltninger udarbejder forretningsgangsbeskrivelser for udgifter til repræsentation, gaver mv., som supplement til de eksisterende cirkulærer og retningslinier. Dette skal tydeliggøre, hvordan rammerne administreres i praksis på både det politiske og det administrative område.

BR-Sekretariatet forventer at kunne oversende forvaltningernes beskrivelser til Deloitte inden udgangen af 2010.

Økonomiforvaltningens forretningsgang for udgifter til repræsentation, gaver mv. er stort set afsluttet. Udestående er således blot en afklaring af, hvordan den tekniske håndtering af bilagsdokumentationen kan indarbejdes i forvaltningens workflow.

Vedrørende revisionsbemærkning nr. 2:

Se Ledelsens kommentar og tiltag under afsnittet "Tilskud til lærerpensioner".

Vedrørende revisionsbemærkning nr. 15:

Se Ledelsens kommentar og tiltag under afsnittet "Afstemning mellem Navision (Brand) og KØR".

Ansvarlig

BR-sekretariatet og København Brandvæsen

Tidsfrist

31.12.2010

Bilag 3.: Tværgående revisionsområder - til orientering (skal ikke besvares af forvaltningen)

3.1. Afstemning og værdiansættelse af tilgodehavender, som er overdraget til Administrativ Borgerservice (ABS)

Et centralt element i underbygningen af kommunens tilgodehavender er, at ABS afstemmer kommunens registreringer med SKATs registreringer af tilgodehavender under inddrivelse. Det har ikke været muligt for ABS at indhente tilstrækkeligt detaljerede oplysninger fra SKAT til, at afstemningen kan foretages. Der er hermed fortsat usikkerhed knyttet til de registrerede tilgodehavender. Vi noterer med tilfredshed, at ABS korresponderer med SKAT om at etablere afstemningsgrundlaget, og at det drøftes hvilke systemer og procedurer, der skal anvendes for at opnå en så administrativt enkel løsning som muligt.

Kommunen har af flere omgange rettet henvendelse til SKAT om effektiviteten af SKATs inddrivelse af kommunale krav, blandt andet i form af et møde mellem overborgmesteren og skatteministeren. Skatteministeriet anerkender i korrespondancen, at inddrivelsen ikke har været tilstrækkelig effektiv, og at der arbejdes på flere initiativer for at forbedre inddrivelsen. Vi kan tilslutte os behovet for at kommunen lægger pres på SKAT for at forbedre samarbejdet og inddrivelsen.